

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA

**ŠTRUKTÚRA AKTÍV PREDURČUJE TVORBU ZISKU
KOMERČNEJ BANKY**

Ing. Dušan Preisinger

Inštitút menových a finančných štúdií
Bratislava 1996

Štruktúra aktív predurčuje tvorbu zisku komerčnej banky

V poslednom čase sa vo zvýšenej miere sústreďuje pozornosť na komerčné bankovníctvo v SR z pohľadu jeho ekonomickej efektívnosti a z nej vyplývajúcej stability. Bankový sektor má za sebou rozhodujúce obdobie konštituovania dvojstupňového systému, pri uplatnení najmä extenzívnych prvkov rastu. Vzhľadom na hodnotu makroekonomických finančných tokov v SR, na ktorých sa bankové aktíva zúčastňujú, je možné konštatovať inštitucionálnu nasýtenosť sústavy komerčných bánk.

Logicky teda do popredia záujmu managementov bankových subjektov vystupuje orientácia na intenzifikačné faktory rastu. Optimálna štruktúra bankových aktív, ktorá ovplyvňuje nielen likviditu bánk, ale aj rentabilitu, sa v konečnom dôsledku premieta do tvorby zisku. Bilančný zisk by sa mal chápať ako ukazovateľ, ktorý zastrešuje kvalitu riadenia aktív a pasív banky, odzrkadľuje schopnosť minimalizovať riziká aktívnych obchodov a je výsledkom komplexnej činnosti banky. Jeho význam spočíva v tom, že je v centre záujmu akcionárov ako zdroj určujúci úroveň dividend. Súčasne je sledovaný veriteľmi banky, pretože odzrkadľuje nielen úrokovú politiku banky, ale tiež efektívnosť umiestnenia ich vkladov do aktívnych operácií. To sa odráža v schopnosti banky poskytnúť takú úrokovú mieru z vkladov, ktorá vo vzťahu k inflácii zabezpečuje reálny výnos. A nakoniec patrí medzi rozhodujúce ukazovatele sledované bankou samotnou, pretože vyjadruje mieru akumulácie vlastných zdrojov a rentabilitu vlastného kapitálu. Umožňuje tiež vytvárať rezervy na krytie strát z aktívnych obchodov.

Významným faktorom, ktorý ovplyvňuje rentabilitu komerčných bánk vyjadrenú bilančným ziskom, je štruktúra výnosových aktív. V tejto súvislosti za výnosové aktíva považujeme tie aktívne operácie, ktoré prinášajú úrokový výnos. Tieto aktíva sú rozhodujúcim zdrojom príjmov komerčnej banky. Dominantné postavenie v štruktúre bankových aktív majú úvery, medzibankové aktíva a operácie s cennými papiermi, čo potvrdzujú nasledovné údaje za bankový sektor:

	1993	1994	1995
podiel na výnosových aktívach (v %)	97,1	98,2	97,0
podiel na bilančnej hodnote (v %)	88,3	88,7	84,9

Priemerná výnosovosť týchto aktív teda v rozhodujúcej miere ovplyvňuje rentabilitu komerčných bánk. Banka pri rozhodovaní o umiestnení zdrojov do aktívnych obchodov zohľadňuje dva základné faktory. Rizikovosť aktíva vyjadrenú všeobecnou mierou jeho návratnosti a cenu aktíva vyjadrenú úrokovým výnosom. Vývoj štruktúry výnosových aktív v období 1993-1995 je výsledkom orientácie

bankového sektora na dosiahnutie štandardnej likvidity vyjadrenej úrovňou kapitálovej primeranosti. Ukazovateľ kapitálovej primeranosti je pomer vlastného kapitálu k rizikovo váženým aktívam a jeho štandardná hodnota je 8 %. Každé aktívum banky má na základe medzinárodne platných pravidiel pridelenú rizikovú váhu v hodnote od “0-1”, ktorou sa prepočíta jeho bilančná hodnota (napr. štátne cenné papiere majú rizikovú váhu “0” a úvery majú rizikovú váhu “1”). Je teda zrejmé, že štruktúra aktív sa premieta do hodnoty kapitálovej primeranosti.

Bankový sektor, ktorý “zdedil” z obdobia monobanky kapitálovú primeranosť v hodnote 1,84 nebol schopný za tak krátke obdobie zabezpečiť svoju likviditu len rastom vlastného kapitálu. Logicky sa teda banky orientovali na zmenu štruktúry aktív v prospech menej rizikových. Výsledkom je vývoj štruktúry rozhodujúcich výnosových aktív vyjadrený ich podielom na bilančnej hodnote:

v %	1993	1994	1995
úvery	56,74	53,86	47,95
medzibankové aktíva	24,78	25,44	23,38
cenné papiere	6,36	8,84	13,53

Za uvedené obdobie sa zvýšila bilančná hodnota výnosových aktív o 100,3 mld Sk. Z tohto prírastku bolo do úverov umiestnených 23,2 %, do medzibankových aktív 25,6 % a do cenných papierov 51,2 %. Opatrnejšie umiestňovanie zdrojov bánk do úverov je ovplyvnené nielen tým, že úvery sú všeobecne považované za jeden z najrizikovejších obchodov banky, ale v podmienkach pomerne vysokej platobnej neschopnosti podnikovej sféry je úverové portfólio charakterizované neštandardne vysokou mierou nasplácania, vyúsťujúcej do stratovosti.

Likvidita a rentabilita komerčnej banky sú spojené nádoby, zmena štruktúry výnosových aktív sa preto premieta do vývoja ich priemernej výnosovosti, čo potvrdzujú nasledovné údaje:

	1993	1994	1995
(v hal/1,- Sk aktíva)			
úroková výnosovosť úverov	14,9	14,7	14,8
úroková výnosovosť medzibank. aktív	12,6	10,7	10,5
úroková výnosovosť cenných papierov	14,2	7,3	6,9
priemerná úroková výnosovosť	14,2	12,9	12,5

Úvery, medzibankové aktíva a cenné papiere sú reaktívne samostatné finančné trhy, cena týchto aktív je ovplyvnená vzťahom dopytu a ponuky. Súčasne sa na poklese priemernej úrokovej výnosovosti podiela priamy vzťah “cena aktíva ↔ rizikovosť aktíva”, to znamená, že rizikovosť bankového aktíva jeho cenu zvyšuje a

naopak. Je teda zrejme, že zmena štruktúry aktív v prospech menej rizikových má vplyv na pokles ich výnosovosti.

Nesplácanie úverov a z toho vyplývajúce straty komerčných bánk sú však tak výrazné, že aj pokles priemernej výnosovosti aktív ovplyvnený zmenou ich štruktúry je v konečnom dôsledku sprevádzaný rastom návratnosti aktív. Návratnosť aktív vyjadrená vzťahom “zisk/aktíva” (ROA = return on assets) v sledovanom období dosiahla nasledovné hodnoty:

	1993	1994	1995
ROA	0,67	0,67	0,87

Rast návratnosti aktív pri poklese ich priemernej výnosovosti potvrdzuje pre bankárov známu skutočnosť, že straty z úverov neumožňuje vykryť ani relatívne vysoká a počas celého sledovaného obdobia stabilizovaná úroková miera z úverov, ktorá minimálne reaguje na trojnásobné zníženie diskontnej sadzby za posledných 18 mesiacov. Aj pri poklese výnosovosti medzibankových aktív a aktívnych obchodov s cennými papiermi sú tieto rozhodujúcim zdrojom masy zisku komerčných bánk a umožňujú akumulovať vlastný kapitál.

Je teda možné konštatovať, že zmeny v obchodnej politike bankového sektora ako celku majú svoje ekonomické opodstatnenie nielen z pohľadu zabezpečenia likvidity, ale tiež z hľadiska výslednej rentability. Uvedenú skutočnosť dokumentujú aj hodnoty korelačných koeficientov, ktoré vyjadrujú vzájomnú závislosť medzi ROA a podielom rozhodujúcich aktív na bilančnej hodnote:

korelácia	koeficient korelácie		
	1993	1994	1995
úvery/bilančná hodnota ↔ ROA	- 0,1937	0,2938	- 0,4171
medzibankové aktíva/bil. hodnota ↔ ROA	0,1848	0,1201	0,3498
cenné papiere/bil. hodnota ↔ ROA	0,1769	0,1504	0,0701

Uvedené korelačné koeficienty vyjadrujú, ako tieto aktíva ovplyvňujú zisk banky. Záporná hodnota pri vzťahu “úvery - ROA” znamená, že napriek vysokej úrokovej sadzbe sú úvery stratovým bankovým produktom, na rozdiel od menej výnosových cenných papierov a medzibankových aktív.

Relatívny pokles úverovej angažovanosti bánk nie je teda spôsobený nedostatkom zdrojov, ale odzrkadľuje zníženie reprodukcie úverového portfólia ovplyvnené čiastočným prípadne úplným nesplácaním úverov. Prirodzená snaha bánk, ktoré ako podnikateľský subjekt orientujú svoju obchodnú politiku na dosahovanie

zisku, je usmerňovať zdroje do ziskových aktív. Za bankový sektor ako celok je zrejmé, že táto snaha je úspešná. Je však potrebné povedať, že sú výrazné rozdiely medzi jednotlivými bankovými subjektami a nie je možné ignorovať vplyv štruktúry bankových aktív na makroekonomické finančné toky.